

5. Вчительство України в умовах війни: професійні деструкції та методи саморегуляції / Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції Національного університету «Львівська політехніка». — Львів, 2023.
6. Кокун О. М., Пішко І. О. та ін. Оптимізація психологічного стану педагогів в умовах тривалого воєнного стресу / Методичні рекомендації Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. — Київ, 2024.
7. Дослідження освітніх втрат та психоемоційного стану учасників освітнього процесу / Звіт Державної служби якості освіти (ДСЯО) України. — Київ, 2023.
8. Максименко С. Д. Синдром професійного вигорання у представників соціономічних професій: теорія і практика психологічної допомоги. — Київ: Основа, 2022.
9. Mental Health and Psychosocial Support for Ukrainian Teachers during the War / Спільна доповідь ЮНЕСКО (UNESCO) та Міністерства освіти і науки України. — 2023.
10. Професійне здоров'я педагога: як зберегти ресурс в укритті та біля монітора / Практичний poradник для освітян від Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. — Київ, 2024.

Бакуліна Н.В.

ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРАМОТИ МОВИ ІВРИТ

Нині інтегративний підхід є невід'ємною складовою сучасної освітньої парадигми поряд із компетентнісним і культуровідповідним підходами до навчання. Крім того, проблема імплементації інтегративного підходу в освітню практику набуває дедалі більшого значення та актуальності й водночас потребує всебічного науково-методичного обґрунтування на всіх рівнях системи освіти.

Так, сучасні українські та зарубіжні дослідники виокремлюють такі основні взаємопов'язані типи інтеграції: розвиток метапізнання в рамках кожного предмета (або *вертикальна/внутрішньопредметна інтеграція*), міжпредметний/міжгалузовий зв'язок з іншими предметами (або *горизонтальна/міжпредметна/міжгалузева інтеграція*) та транспредметний зв'язок, який об'єднує спільні для всіх предметів пізнавальні уміння та поведінкові норми (або *діагональна інтеграція*) [12, с. 219], [10, с. 65].

У кожній предметній галузі ця типологія, безумовно, розкривається особливим чином, з урахуванням специфіки предмета. Тому для запровадження інтегративного підходу у процесі навчання мови іврит, зокрема у процесі формування культурних цінностей молодших школярів, насамперед було необхідно визначити зміст інтеграції та шляхи його реалізації. Теоретичний аналіз даної проблеми та багаторічна апробація навчальних матеріалів дозволили охарактеризувати особливості вертикальної та горизонтальної інтеграції.

Вертикальна / внутрішньопредметна інтеграція полягає:

- у формуванні цілісної комунікативної компетентності (інтеграції всіх її складових — мовленнєвої, мовної, соціокультурної, багатомовної й інших),
- у взаємопов'язаному навчанні всіх видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письма),
- в опануванні мовою на всіх мовних рівнях (у початкових класах лише на практичному рівні),
- інтеграції мовно-літературного змісту тощо.

Горизонтальна / міжпредметна/ міжгалузева інтеграція відбувається через міжпредметні та міжгалузеві зв'язки, зокрема в інтеграції ретельно дібраного змісту навчання мови іврит і:

- єврейської традиційної культури,
- єврейської літератури,
- історії єврейського народу,
- інших мов і культур, зокрема української,
- природничих наук,
- сучасних ІКТ і мультимедійних освітніх технологій тощо.

Отже, інтегративний підхід до формування культурних цінностей є складним багатокомпонентним процесом, який передбачає ретельний добір інтегрованого змісту навчання та розроблення відповідних методів і прийомів для забезпечення різних видів інтеграції.

Саме на цих засадах дібрано зміст і розроблено методiku навчання мови іврит у ЗЗСО України, що відображено як у навчальних програмах для початкової школи [2; 3], так і реалізовано у підручниках і посібниках з івриту для початкової ланки освіти [1; 4; 5; 6; 7]. Крім того, на основі цього підходу створено також інші навчальні та методичні посібники з мови іврит і предметів єврейського циклу [9; 11].

Яскравим прикладом імплементації інтегративного підходу до формування культурних цінностей у процесі навчання грамоти на уроках мови іврит, зокрема навчання каліграфії на початковому етапі, є розроблена нами та методично обґрунтована система, реалізована у робочому зошиті «Єврейська каліграфія» [8]. Так, під час створення цього робочого зошиту було враховано лінгводидактичні особливості добору, конструювання та структурування інтегрованого змісту початкового навчання івритського письма та традиційної єврейської культури. Робота з матеріалом цього зошиту спрямована, з одного боку, на формування правописних умінь і графічних навичок письма на початковому етапі навчання мови іврит, а з іншого — на формування багатомовної та міжкультурної компетентностей. Для реалізації *внутрішньопредметної інтеграції* й урахування лінгводидактичних особливостей навчання мови іврит в основу робочого зошиту покладено принцип каліграфічного письма. Він виявляється в інтеграції та структуруванні груп літер відповідно до рівня складності написання їх

форм та елементів. Кожна наступна буква вводиться на основі раніше засвоєних. Окрім того, дібрана лексика базується на вже опанованих графічних елементах і спонукає учнів застосовувати набуті вміння в нових умовах. *Міжпредметна / міжгалузєва інтеграція* реалізована через авторські культурологічні тексти, подані українською мовою, малюнки й ілюстрації, що розкривають основні символи та ціннісні підвалини єврейської традиційної культури, а також через пізнавальний матеріал про кожну літеру, її назву, звукове, символічне та числове значення.

Аналіз і апробація цих матеріалів спонукали нас до подальшого осмислення проблеми імплементації інтегративного підходу саме у процесі формування культурних цінностей під час навчання грамоти. Адже кожна літера івритського алфавіту є графічним відображенням культурного коду єврейської культури та традиції.

У єврейській традиції всі 22 літери вважаються не просто писемними знаками, а священними символами, будівельними блоками світобудови й енергетичними кодами Творіння. У традиційному єврейському світогляді кожна літера наділена багатозначним символічним змістом і розглядається не лише як графічний знак, а як носій духовних смислів. За словами Рамхала, «всі літери, які ми бачимо в Торі, – це прояви 22-х потоків божественного світла («орот»), що знаходяться у вищих світах». Як повідомляється в Талмуді, творець переносного Храму в пустелі (Мішкана) Бецалель вмів поєднувати літери, за допомогою яких були створені небо і земля (Брахот, л.55а), тобто для того, щоб побудувати Мішкан – прообраз усього світу, він мав знати сутність усіх речей, що існують у світі.

Єврейські мудреці багато писали про літери, що складають різні назви, і про те, як у цих словах відбивається сутність названого явища. Одна з найдавніших книг на цю тему – книга рабі Аківи, написана близько 2000 років тому – «Літери рабі Аківи». Крім того, кожна літера має триєдине значення: назву, числове значення та глибокий духовно-філософський сенс. Аналіз букв через їхні числові відповідності називається гематрією. Так, літери від А до Тет (від 1 до 9) символізують духовні сили; від Йод до Цаді (від 10 до 90) – перехід у матеріальний світ; літери від Коф до Тав (від 100 до 400) – вищі, надприродні рівні.

Літери єврейського алфавіту містять у собі скарби мудрості та знання. Глибоке значення мають, зокрема, їхня назва та форма написання. Наведемо, наприклад, одне з найвідоміших тлумачень символіки літер івритського алфавіту. Літера **א** (алеф) ніби складається з двох йуд і вав, що їх з'єднує. Гематрія цих літер дорівнює числовому значенню чотирилітерного Імені Всевишнього – 26. Сама ж літера алеф має гематрію 1, що натякає на Єдність Творця. Але чому розповідь про створення світу починається саме з літери **א** (бет) – у слові «берешит» – «на початку»? Мудреці пояснюють: «Тому що ця літера закрита з трьох боків і відкрита лише спереду. Сама її форма вказує на неможливість досліджувати те, що вище і нижче, до і після – але тільки від дня створення світу і далі» (Берешит Раба, 1:10). Тора починається з літери **א** (бет), тому що Божественне джерело існуючої реальності, яке символізує літера **א** (алеф), недоступне нашому сприйняттю.

Нині літери івритського алфавіту використовуються для позначення днів тижня, дат єврейських свят, років за єврейським літочисленням, у тому числі аббревіатури років життя на надгробках. Ними позначають нумерацію сторінок у дитячій літературі, розділи у книгах та назви класів у школах тощо.

Отже, осмислення символічного та культурного значення літер івритського алфавіту перетворює навчання грамоти, зокрема каліграфії, на процес засвоєння культурних кодів і формування ціннісних орієнтирів особистості на інтегративній основі.

Ці наукові розвідки надихнули нас на ідею створення інтегративного курсу та навчальних матеріалів з єврейської каліграфії через мистецтво петриківського розпису. Такий курс сприятиме реалізації міжпредметної інтеграції та формування полікультурної компетентності у процесі формування культурних цінностей як єврейської, так і української культур і традицій.

Таким чином, подальше теоретичне осмислення та методичне розроблення інтегрованих навчальних матеріалів сприятиме реалізації внутрішньопредметної (вертикальної) та міжпредметної (горизонтальної) інтеграції змісту освіти у процесі навчання грамоти мови іврит. Це забезпечить формування предметних і наскрізних компетентностей учнів, зокрема культурних цінностей та каліграфічної компетентності, а також сприятиме розширенню обізнаності дітей у сфері єврейської традиційної культури, розвитку національної ідентичності, багатомовності та полікультурності особистості.

Література

1. Бакуліна Н. В. З радістю вчимо іврит : вірші для дітей мол. шк. віку : навч.-метод. вид. Чернівці : Букрек, 2006. 48 с. : 22 іл. (мовою іврит та укр. мовою). URL: https://lib.iitta.gov.ua/721718/1/%D0%97_%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8E_%D0%B2%D1%87%D0%B8%D0%BC%D0%BE_%D1%96%D0%B2%D1%80%D0%B8%D1%82_%D0%91%D0%B0%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B0_compressed.pdf
2. Бакуліна Н. В., Фалеса І. Ю. Типова навчальна програма з мови іврит для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти : програми Нової української школи. (укр. мовою та мовою іврит). URL: <https://lib.iitta.gov.ua/713374/1/18tipova-navchalna-programa-z-movi-ivrit.pdf>
3. Бакуліна Н. В., Фалеса І. Ю. Навчальна програма з мови іврит та читання для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти з навчанням українською мовою : програми Нової української школи. (укр. мовою та мовою іврит). URL: https://lib.iitta.gov.ua/717428/1/%21%21%2125mova-ivrit-ta-chitannya-dlya-zzso-z-ukrainskovyu-movoyu-navchannya3_4%D0%BA%D0%BB.pdf
4. Бакуліна Н., Фалеса І. Іврит : підруч. для 1 кл. заг. сер. осв. з навч. укр. мовою. Чернівці : Букрек, 2018. 88 с. : іл. (мовою іврит та укр. мовою). URL: https://lib.iitta.gov.ua/712064/1/Ivryt_2018_%D0%9C%D0%9E%D0%9D_%D0%9D%D0%91.pdf
5. Бакуліна Н. В. Іврит : підр. для 2 кл. закл. заг. сер. осв. Чернівці : Букрек, 2019. 144 с. : іл. (мовою іврит та укр. мовою). URL: https://lib.iitta.gov.ua/717034/1/ivryt_new_x.pdf
https://lib.iitta.gov.ua/717034/2/ivryt_22pv.pdf
6. Бакуліна Н. В., Яковлева О. М. Іврит : підр. для 3 кл. закл. заг. сер. осв. Чернівці : Букрек, 2020. 144 с. : іл. (мовою іврит та укр. мовою). URL: https://lib.iitta.gov.ua/721667/1/IVRIT_3_Bakulina.pdf

7. Бакуліна Н. В., Яковлева О. М. Іврит : підр. для 4 кл. закл. заг. сер. осв. Чернівці : Букрек, 2021. 128 с. : іл. (мовою іврит та укр. мовою). URL: https://lib.iitta.gov.ua/726134/1/Ivrit-4kl_Bakulina_Yakovleva.pdf
8. Бакуліна Н., Гехтман Р. Коді єврейської культури для дітей: Єврейська каліграфія. Робочий зошит для навчання й удосконалення каліграфічної компетентності. Чернівці : «АНТ ЛТД», 2020. 68 с. : іл. (укр. мовою та мовою іврит). URL: https://lib.iitta.gov.ua/724601/2/The%20Jewish%20Calligraphy_Book_Bakulina_compressed.pdf
https://lib.iitta.gov.ua/724601/1/The%20Jewish%20Calligraphy_COVER_Bakulina_compressed.pdf
9. Давайте поговоримо. Розмовничок : навч. посіб. для учнів початкової та основної школи з навчанням і вивченням єврейських мов / Н. Бакуліна та ін. ; за заг. ред. Н. Бакуліної. Чернівці : АНТ ЛТД, 2017. 52 с. : іл. (багатомовне видання: англ., іврит, їдиш, укр., рос., груз.). URL: <https://lib.iitta.gov.ua/709282/2/%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>
10. Засекіна Т. Інтегративний підхід у шкільній природничій освіті. Український педагогічний журнал. 2020. № 4. С. 61-68. URL: <http://uej.undip.org.ua/Zhurnal/2020/4/Statti/%D0%A2%D0%B5%D1%82%D1%8F%D0%BD%D0%B0%20%D0%97%D0%B0%D1%81%D1%94%D0%BA%D1%96%D0%BD%D0%B0.pdf>
11. Науково-методичні засади формування компетентності культурної обізнаності та самовираження третьокласників у процесі навчання єврейської традиції в умовах багатомовності й інтеркультурності : метод. посіб. / Н. Бакуліна, Р. Гехтман, Н.- Д. Келерман, О. Мартиненко, А. Теплицька. м. Чернівці : Друк Арт, 2025. – 92 с. (укр., англ., мовою іврит). URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/749002/1/Methodological%20Guide_Bakulina_2025_compressed.pdf
12. Франсуа-Марі Жерар, Ксав'є Роеж'єр. Як розробляти та оцінювати шкільні підручники / Пер. з франц. М. Марченко. К. : І.С., 2001. 352 с.

СЕКЦІЯ III ФАХОВА ПЕРЕДВИЩА ТА ВИЩА ОСВІТА

Кривко С.А.

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ У ВИКЛАДАННІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН (ІЗ ДОСВІДУ РОБОТИ ДФК КЗВО «ДНІПРОВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ» ДОР»)

Політичні, економічні, безпекові умови, які переживає зараз Україна, зумовлюють зміни у підходах до організації освітнього процесу особливо у фаховій передвищій, середній освіті. Сьогодні мова йде про підготовку конкурентоспроможного спеціаліста будь якого фаху, у якого будуть сформовані професійні компетентності. Розглядаючи поняття кваліфікаційної компетентності ми розуміємо, що це зміст, умови навчання, пропущений через власний практичний досвід з особистісною складовою. А відтак, організація освітнього процесу повинна спиратись на компетентнісний підхід, який, в свою чергу передбачає високий рівень практико-орієнтованого навчання. І тут виникають протиріччя між:

- традиційними методами навчання (лекція, бесіда, диктант тощо) та різним рівнем доступу здобувачів освіти до освітніх ресурсів, що часто пов'язано з безпековими умовами, майже відсутністю аудиторного навчання, переважно дистанційного а іноді і асинхронного;
- традиційними методами та цифровізацією життя молоді;
- традиційними методами та зануренням молоді у віртуальний світ, що зумовлює втрату мотивації до навчання, організованого традиційними методами.

Сучасна молодь сьогодні має безлімітний доступ до інтернету, соціальних мереж і великої кількості цифрової інформації. Щодня студенти онлайн переглядають відео, короткі повідомлення, зображення, споживають контент різного формату і змісту. Тому вони звикають сприймати інформацію швидко і невеликими частинами.

Через це традиційні методи навчання, які передбачають довге слухання лекцій або читання великих текстів, часто здаються їм менш цікавими і складнішими для сприйняття. Натомість матеріал, поданий у вигляді схем, зображень, відео або коротких структурованих блоків, засвоюється легше.

Це пов'язано з так званим кліповим мисленням – коли людина сприймає інформацію короткими фрагментами, швидко переключаючи увагу з одного на інший. Саме тому в освітньому процесі доцільно поєднувати традиційні методи з візуальними та інтерактивними формами роботи, які краще відповідають особливостям сприйняття інформації сучасною молоддю.

Враховуючи це, і освітній процес потребує впровадження інноваційних методик, які можна використовувати як у ході аудиторного навчання так і в дистанційному форматі наприклад при вивченні дошкільної педагогіки та інших дисциплін, які є провідними у змісті освітньо-професійної «Дошкільна освіта» фахової передвищої освіти.

Інфографіка розглядається як спосіб подання інформації у візуальній формі за допомогою схем, діаграм, символів тощо. Вона забезпечує можливість стислого й наочного представлення значного обсягу навчального матеріалу. Завдяки використанню інфографіки здобувачі освіти швидше сприймають та систематизують інформацію, легше виокремлюють головне, встановлюють взаємозв'язки між поняттями.

У педагогічній практиці інфографіка використовується переважно під час подання теоретичного матеріалу. Зокрема, при вивченні теми «Естетичне виховання дошкільників» здобувачі освіти аналізують сектори діаграми, інтерпретують зміст кожного компонента (естетичні почуття, естетичний смак, творча діяльність тощо) та визначають їхню роль у розвитку